

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานวิชาการ ของสถานศึกษา

Participatory Communication to the Four Paths of Accomplishment in the Academic Administration of Educational Institutions

เนตรฐา เนื่องน้อย

Netrada Nueangnoi

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: 32nettaya@gmail.com

Received: 1 สิงหาคม 2567; Revised 15 สิงหาคม 2567; Accepted 30 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา และการบูรณาการแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา 2) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ 3) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ ผลการศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ คือ 1) ฉันทะ ความพึงพอใจ วิสัยทัศน์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยฉันทะจะนำไปสู่การร่วมมือที่สร้างสรรค์ 2) วิริยะ ความเพียรพยายาม ในการวางแผนอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้หลักวิริยะเป็นตัวขับเคลื่อนจะช่วยให้การดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาทางวิชาการเป็นไปอย่างราบรื่น 3) จิตตะ การเอาใจใส่ประเมิณผลอย่างสม่ำเสมอ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยจิตตะจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกมีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ และ 4) วิมังสา การพิจารณาข้อมูลจากหลายแง่มุม การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยวิมังสาจะทำให้การตัดสินใจในงานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม, หลักอิทธิบาท 4, การบริหารงานวิชาการ

ABSTRACT

This article aims to present knowledge and practical guidelines for improving the quality of educational institution management and integrating the concepts of participatory communication and the Four Paths of Accomplishment (Iddhipada 4) in academic administration of educational institutions. The objectives are to study 1) academic administration in educational institutions, 2) participatory communication in academic administration, and 3) participatory communication in academic administration in educational institutions according to the Four Paths of Accomplishment for effective education management and student development. The results of the study on participatory communication in academic administration are as follows: 1) Chanda (Aspiration): Satisfaction with vision. Participatory communication driven by Chanda leads to creative cooperation; 2) Viriya (Effort): Continuous effort in planning. Participatory communication using

Viriya as a driving force helps smooth academic operations and problem-solving; 3) Citta (Thoughtfulness): Regular attention to evaluation. Participatory communication driven by Citta makes stakeholders feel valued and important in the decision-making process; and 4) Vimamsa (Investigation): Consideration of information from multiple perspectives. Participatory communication driven by Vimamsa leads to efficient decision-making in academic affairs.

Keywords: Participatory Communication, the Four Paths of Accomplishment, The Academic Administration

บทนำ

การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักที่สำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีเป้าประสงค์สำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความท้าทายในยุคโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การบริหารงานวิชาการในรูปแบบดั้งเดิมที่เน้นการสั่งการจากบนลงล่างอาจไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนและสังคม (Hargreaves & Shirley, 2021) แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาองค์กรและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษา (Tuft & Mefalopulos, 2019) การสื่อสารในรูปแบบนี้เน้นการสร้างพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับฟัง และการตัดสินใจร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management Theory) ที่เสนอโดย Rensis Likert (1967) และได้รับการพัฒนาต่อยอดโดยนักวิชาการร่วมสมัยในขณะเดียวกัน หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เรียกว่า “อิทธิบาท 4” ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (การไตร่ตรอง) ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559) การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา การศึกษาวิจัยของ Cheng และคณะ (2022) เล็งเห็นว่า การบริหารงานวิชาการที่ประสบความสำเร็จในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน นอกจากนี้ งานวิจัยของ Fullan (2021) ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้ในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อให้การบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ การนำหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในสถานศึกษาช่วยขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารงานวิชาการที่นำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ ดังนี้ 1) ฉันทะ ความพึงพอใจวิสัยทัศน์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยฉันทะจะนำไปสู่การร่วมมือที่สร้างสรรค์ 2) วิริยะ ความเพียรพยายามในการวางแผนอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้หลักวิริยะเป็นตัวขับเคลื่อนจะช่วยให้การดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาทางวิชาการเป็นไปอย่างราบรื่น 3) จิตตะ การเอาใจใส่ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยจิตตะจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกมีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ 4) วิมังสา การพิจารณาข้อมูลจากหลายแง่มุม การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยวิมังสาจะทำให้การตัดสินใจในงานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนจะช่วยเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สมรรถนะพื้นฐาน เจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ ตลอดชีวิต และคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน Brauckmann (2011)

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นงานที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จ ความสามารถในการจัดการของผู้บริหาร การบริหารโดยมีแนวทางการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อปรับปรุงและ พัฒนาการเรียนการสอน ในโรงเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแก่นักเรียน มีประสบการณ์ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและ ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี (กฤติกา พูลสุวรรณ, 2559)

งานวิชาการถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือการจัดการศึกษาให้มี คุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูง นักเรียนมีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และคุณสมบัติ ตามที่ต้องการเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมได้ต่อไปเป็นอย่างดี (รังสิรัตน์ โกสียะ, 2561)

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการบริหารกิจกรรมทุกชนิดภายในสถานศึกษาให้แก่ นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความรู้ความสามารถและให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ (ณัฐพงษ์ ปรีชานนทกุล, 2563)

ดังนั้น การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พัฒนาครู และยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการ จัดการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ การศึกษา การวัดและประเมินผล ตลอดจนการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษาโดยการบริหารงานวิชาการเป็นการบูรณาการ ศาสตร์และศิลป์ในการนำทรัพยากรทางการศึกษามาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม และแนวคิดเรื่องการสื่อสาร (United Nations, 1983) กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการ ให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วน เกี่ยวข้องในการจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) ในการดำเนินโครงการ โดยเริ่มต้นจากการวางแผน การปฏิบัติงานตาม แผน การเข้าร่วม กิจกรรมของโครงการ และการประเมินผล

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบ การสื่อสาร สำหรับ การสื่อสารที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต้องมีลักษณะเป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) โดยที่ผู้ส่งสารและ ผู้รับสารจะมีการสลับบทบาทกันไปมาในการสื่อสาร ทำให้บุคคลทั้งสองฝ่ายเกิดการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันแบบพบ กันครึ่งทาง (Shared Meaning) (กาญจนา แก้วเทพ, 2552)

แนวคิดการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Communication) มีแนวคิดและสาระสำคัญดังปรากฏใน ประชุมขององค์การยูเนสโก ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ปี ค.ศ. 1977 ได้กำหนดสาระสำคัญของแนวความคิดเรื่องการ สื่อสารแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 3 ประการ ดังนี้ (Servaes, Jacobson and White, 1996)

1. การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง สิทธิในการเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ชุมชน รวมทั้งสิทธิในการเลือกรับรายการหรือ มีส่วนร่วมในการเข้าไปจัดทำรายการในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนอีกทั้งต้องมีช่องทางให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น

ต่อรายการต่างๆ นอกจากนั้น กาญจนา แก้วเทพ (2543) ได้กล่าวถึงการเข้าถึงสื่อ (Accessibility) ที่สามารถจำแนกได้เป็นหลายมิติ ดังนี้

1.1 การเข้าถึงในด้านกายภาพ (Physical Accessibility) เช่น ชาวบ้านไม่มีโอกาสได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ เพราะระยะทางห่างไกลหรือไม่มีโอกาสได้รับเอกสารสิ่งพิมพ์ซึ่งแจกไปไม่ถึง เป็นต้น

1.2 การเข้าถึงในด้านเศรษฐกิจ (Economic Accessibility) สื่อต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น หนังสือพิมพ์ที่จะเข้าไปถึงหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านไม่มีเงินที่จะซื้อหามาอ่านได้ เป็นต้น

1.3 การเข้าถึงทางด้านวัฒนธรรม-สังคม (Social-Culture Accessibility) ได้แก่ เครื่องกีดขวางด้านวัฒนธรรมและสังคมที่ปิดกั้นโอกาสในการเข้าถึงประชาชนที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ ช่องว่างทางภาษาช่องว่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารในทุกๆ ระดับ นั่นคือ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในกระบวนการการผลิตรายการ การบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารต่างๆ ในชุมชน

3. การจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจของประชาชนในชุมชนที่มีอำนาจและสิทธิในการตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มคิด กำหนดนโยบาย การวางแผน การลงทุน การกำหนดและการจัดสรรงบประมาณ เป็นต้น ซึ่งการจัดการด้วยตนเองเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด ยูเนสโกยอมรับการจัดการด้วยตนเองจะต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนการเข้าถึงสื่อและการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้มากและสามารถทำได้ง่ายกว่า

ดังนั้น การสื่อสารแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เน้นการสร้างกระบวนการสื่อสารแบบสองทางที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และการมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน โดยการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วมมีสาระสำคัญอยู่ 3 ข้อ ได้แก่ การเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วม การจัดการด้วยตนเอง ตั้งแต่การคิดนโยบาย วางแผน และจัดสรรงบประมาณ ซึ่งทำให้ไม่ถูกมองว่าผู้ส่งสารเป็นฝ่ายที่มีอำนาจเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกฝ่ายต่างมีบทบาทในการสร้างความรู้ ความเข้าใจและผลลัพธ์ร่วมกัน ช่วยสร้างบรรยากาศความโปร่งใสและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากกระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรอื่นๆ มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนางานวิชาการ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมช่วยเสริมสร้างความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการ หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจในงาน) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (การพิจารณาอย่างรอบคอบ) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ได้ดังนี้

1. **ฉันทะ** การสร้างความรักและความพึงพอใจในวิสัยทัศน์การบริหารงานวิชาการเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารที่มีความกระตือรือร้นจะสามารถกระตุ้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษารู้สึกรักในหน้าที่ของตน และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาการศึกษา เมื่อทุกคนมีแรงจูงใจภายในและพึงพอใจในงานของตน จะทำให้เกิดความมีส่วนร่วมในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกระตือรือร้นและเต็มใจ การสื่อสารที่มีส่วนร่วมซึ่งได้รับแรงขับเคลื่อนจากความกระตือรือร้นนี้จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือที่สร้างสรรค์ และเพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจในการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. **วิริยะ** ความเพียรพยายามในการวางแผน และดำเนินกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายความสำเร็จในระยะยาว เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการบริหารงานวิชาการ เมื่อผู้บริหารและบุคลากรมีความมุ่งมั่นและเพียรพยายามในการทำงาน การสื่อสารก็จะมีอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้หลักวิริยะเป็นตัวขับเคลื่อนจะช่วยให้การดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาทางวิชาการเป็นไปอย่างราบรื่น ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้บุคลากร

ทำงานด้วยความตั้งใจและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การมุ่งมั่นทำงานในบรรยากาศของการมีส่วนร่วมจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนางานวิชาการได้อย่างเต็มศักยภาพ

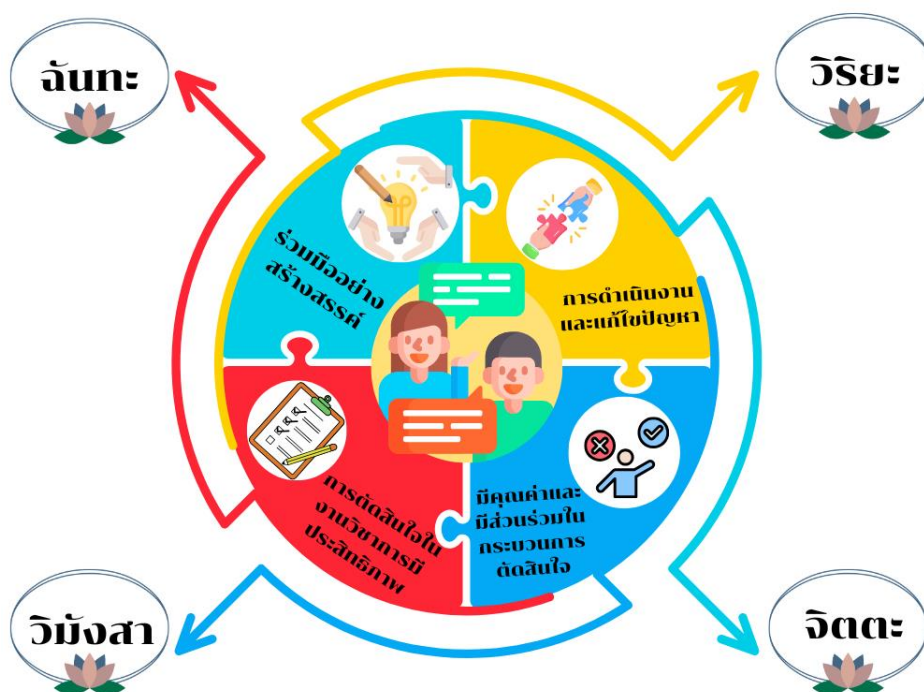
3. จิตตะ หมายถึงการเอาใจใส่ตั้งใจและความมุ่งมั่นในการตัดสินใจ ลงมือทำ การเน้นการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และการปรับปรุงแนวทางการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีจิตตะในการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย การเอาใจใส่ในมุมมองของผู้อื่นจะช่วยให้กระบวนการสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้การตัดสินใจมีข้อมูลที่ครบถ้วน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยจิตตะจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่าคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืนในองค์กร

4. วิมังสา เป็นการพิจารณาและตรวจสอบอย่างรอบคอบในการดำเนินงาน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่มีวิมังสาเป็นหลักการสำคัญจะทำให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตัดสินใจเป็นไปอย่างรอบคอบและเป็นระบบ ผู้บริหารที่ใช้หลักวิมังสาในการบริหารงานวิชาการจะต้องพิจารณาข้อมูลจากหลายแง่มุม คำนึงถึงผลกระทบต่อทุกฝ่าย และประเมินผลลัพธ์อย่างรอบคอบ การสื่อสารที่ผ่านการวิเคราะห์และการพิจารณาอย่างละเอียดจะทำให้การตัดสินใจในงานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของบุคลากรและนักเรียน

ดังนั้น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ในสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารและบุคลากรทุกฝ่ายจะมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการสื่อสารที่มีการรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความตั้งใจจริง และใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบในการตัดสินใจ

ความรู้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ **1) ฉันทะ** การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยฉันทะจะนำไปสู่การร่วมมือที่สร้างสรรค์ **2) วิริยะ** การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้หลักวิริยะเป็นตัวขับเคลื่อนจะช่วยให้การดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาทางวิชาการเป็นไปอย่างราบรื่น **3) จิตตะ** การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยจิตตะจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกมีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ **4) วิมังสา** การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยวิมังสาจะทำให้การตัดสินใจในงานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

บทสรุป

จากการศึกษาการสื่อสารในสถานศึกษาพบประเด็นสำคัญหลายประการ อาทิ การสื่อสารแบบทางเดียวจากผู้บริหารสู่ครู การขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านวิชาการ เกิดช่องว่างการสื่อสารในการทำงาน ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการขาดประสิทธิภาพและไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ พบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดสำคัญในการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อให้การบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ โดยการนำหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา เป็นหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนาที่ มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายการนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ และเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ คือ 1) **ฉันทะ** ความพึงพอใจวิสัยทัศน์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยฉันทะจะนำไปสู่การร่วมมือที่สร้างสรรค์ 2) **วิริยะ** ความเพียรพยายามในการวางแผนอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้หลักวิริยะเป็นตัวขับเคลื่อนจะช่วยให้การดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาทางวิชาการเป็นไปอย่างราบรื่น 3) **จิตตะ** การเอาใจใส่ประเมิณผลอย่างสม่ำเสมอ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยจิตตะจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกมีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ 4) **วิมังสา** การพิจารณาข้อมูลจากหลายแง่มุม การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยวิมังสาจะทำให้การตัดสินใจในงานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กฤตภา พูลสุวรรณ. (2559). **การจัดการความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กาญจนา แก้วเทพและคณะ. (2543). **สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ณัฐพงษ์ ปริชาชนพกุล. (2563). **ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 34. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รังสิรัตน์ โกสัยยะ. (2561). **ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษากับเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดยะลา**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- Brauckmann, S. (2011). A Validation Study of the Leadership Styles of a Holistic Leadership Theoretical Framework. *International Journal of Educational Management, Open University of Cyprus*, 25(1), 11-32.
- Cheng, E. C., Wu, S. W., & Hu, X. (2022). Knowledge management for school-university partnership: A strategic approach for educational innovation. *International Journal of Leadership in Education*, 25(2), 227-244.
- Fullan, M. (2021). **The right drivers for whole system success**. Center for Strategic Education.
- Hargreaves, A., & Shirley, D. (2021). Well-being in schools: Three forces that will uplift your students in a volatile world. *Educational Management Administration & Leadership*, 49(5), 717-734.
- Likert, R. (1967). **The human organization: Its management and value**. McGraw-Hill.
- Servaes, J., Jacobson, T. A., and White, S. A. (1996). **Participatory communication for social change**. California: Sage
- Tufte, T., & Mefalopulos, P. (2019). **Participatory communication: A practical guide**. World Bank.
- United Nations. (1983). **Popular participation as a strategy for promoting community level action and nationdevelopment**. New York: United Nations.